

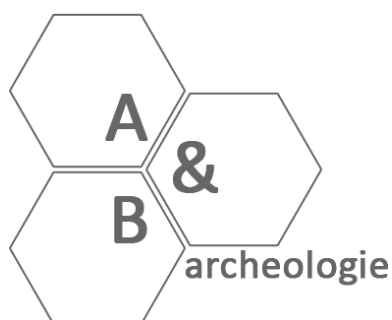
2022.127

Archeologienota Brugge Molenstraat-Kerklaan

Programma van Maatregelen

Bert ACKE, Maarten BRACKE en Paulien FONTEYN

6-7-2023

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden aan de Molenstraat – Kerklaan te Assebroek (deelgemeente van Brugge, provincie West-Vlaanderen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen meer dan 3000m² bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het plangebied heeft een oppervlakte van ca. 8661m² en wordt in het noorden begrensd door de Molenstraat, in het oosten door de Kerklaan en in het westen door de Goedmoedstraat. Het terrein omvat vijf woningen en omliggende bijgebouwen en tuingronden langs de Molenstraat 182, 184, 188 en de Kerklaan 24. Het zuidwestelijke deel van het terrein is op heden onbebouwd. Hetzelfde geldt voor de zone tussen Kerklaan 14 en Kerklaan 24. Het meest westelijke perceel met de woningen ter hoogte van de Molenstraat 182 en 184 is opgenomen in de Inventaris Onroerend Erfgoed als vastgesteld bouwkundig erfgoed: *'Site met aan de straatkant een vrijstaand, laag volume met 19de-eeuws uitzicht bestaande uit twee woonhuizen en lager stalgedeelte. In de tuinen achteraan staat op de kaart van Pieter Pourbus (1561-1571) een gebouw aangeduid, de aanwezigheid van een walgracht is onduidelijk. Op de Poppkaart (circa 1842) en de Vandermaelenkaart (circa 1850) staat een eerder kleine, halfcirkelvormige structuur, met een onderbreking in het westen (de eventuele toegang) maar zonder bebouwing. Van de omwalling, nog aanwezig op 19de-eeuwse kaarten, is heden niets meer te zien.'*

Het plangebied bevindt zich in het centrum van Ver-Assebroek, op ca. 400m ten noordwesten van de parochiekerk. Afgaande op de cartografische en historische bronnen kan gesteld worden dat de hoeve ter hoogte van Molenstraat 182-184, die voor het eerst te zien is op de Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840, vermoedelijk een voorloper kent in de 16de eeuw. In 1509 is het gebouw in gebruik als het huis van de pastoor van Assebroek. Verder worden in de 16de-18de eeuw geen structuren vermeld of opgemerkt binnen het plangebied. Op de 19de-eeuwse kaarten wordt echter ten zuiden van de Molenstraat 182-184 een halfcirkelvormige gracht aangegeven. De precieze betekenis van deze gracht is onduidelijk, maar het is niet uitgesloten dat de gracht teruggaat op een laatmiddeleeuwse site met walgracht of andere archeologisch relevante structuur. Op de latere 19de-eeuwse topografische kaarten is de gracht bovendien niet meer aangegeven. De structuur lijkt verdwenen te zijn in het huidige landschap. De beperkte depressies op het digitaal hoogtemodel in het zuidwestelijke deel van het plangebied komen echter mogelijk wel overeen met deze gracht, al blijft dit louter speculatief. Het terrein blijft met uitzondering van de woning ter hoogte van Molenstraat 182-184 onbebouwd tot in de late 20ste eeuw, wanneer de huidige bebouwing grotendeels tot stand komt. Deze bebouwing zou reeds een invloed gehad kunnen hebben op het bodemarchief op de site. De precieze aard, omvang en diepte van deze mogelijke verstoring kan echter op basis van het bureauonderzoek alleen niet bepaald worden.

Assebroek bevindt zich in het noordelijke deel van Zandig Vlaanderen, aan de westelijke rand van de Vlaamse Vallei. Het landschap wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van een centrale hoger gelegen zone (ca. +9,4m TAW), die een restant vormt van het stuifduinengebied, gelegen op de grote dekzandrug die zich uitstrekt tussen Stekene en Oudenburg en ontstond in de jongste ijstijd (ca.

70.000-10.000 jaar geleden). Ook enkele heuvels (ca. +14,5m TAW) die ter hoogte van het domein De Bergskens uitsteken boven het omringende landschap, vormen een restant van deze dekzandrug. Ten zuiden van de zandrug is een depressie (ca. +4,2m TAW) aanwezig, waarbinnen de Assebroekse Meersen tot ontwikkeling zijn gekomen. Het plangebied bevindt zich op de zuidelijke flank van de hoger gelegen dekzandrug. Het microreliëf van de site volgt algemeen de noord-zuid gerichte helling waarbij het noordelijke deel hoger gelegen is (ca. +7,9m TAW) dan het zuidelijke (ca. +7,1m TAW). De hogere ligging van het noordelijke deel is echter ook gedeeltelijk te wijten aan de huidige bebouwing. In het zuidwestelijke deel van het terrein is daarnaast een zekere depressie (ca. +6,8m TAW) waarneembaar. Bodemkundig kunnen matig droge tot matig natte zandbodems zonder profielontwikkeling met sterke antropogene invloed, bebouwde zones en droge zandbodems, eventueel met duidelijke ijzer- en/of humus B-horizont, verwacht worden.

In de ruimere omgeving rond het plangebied worden op de Inventaris Onroerend Erfgoed verschillende gekende sites aangeduid. Zo werden reeds verschillende artefacten uit de steentijden aangetroffen bij veldprospectie en archeologisch onderzoek. Daarnaast werd ook een bronzen bijl uit de bronstijd teruggevonden en werd een mogelijke grafheuvel uit deze periode gedocumenteerd. Andere sporen uit de metaaltijden en Romeinse tijd zijn vooralsnog niet gekend, maar kunnen evenwel aanwezig zijn in de omgeving. Uit de late middeleeuwen dateren verschillende sites met walgracht, waaronder de vermoedelijke kasteelsite van de heren van Assebroek. Daarnaast werden ook sporen en vondsten uit deze periode gedocumenteerd. Verder wordt ook een veldslag aangegeven ten noorden van het plangebied. In de omgeving zijn tot slot ook verschillende waarden uit de recentere perioden gekend, waaronder een bunker uit de Eerste Wereldoorlog.

Het plangebied bevindt zich op een voor de (pre-)historische mens aantrekkelijke landschappelijke positie, op een hogere positie in het landschap, in de directe omgeving van een natuurlijke depressie, met name het meersengebied van Assebroek. Bovendien geven historische en cartografische bronnen aan dat vermoedelijk reeds in de 16de eeuw een hoeve aanwezig is in het noordwestelijke deel van het plangebied. Deze zou oudere voorlopers kunnen kennen. Op het achtererf van deze hoeve, die tot op heden voortleeft in de 19de-eeuwse huizen aan de Molenstraat 182-184, wordt op de 19de-eeuwse kaarten bovendien een halfcirkelvormige grachtstructuur aangegeven. De precieze aard van deze structuur is onzeker, maar het is niet uitgesloten dat deze een zeker archeologisch belang kent. De huidige bebouwing zou echter al enige impact gehad kunnen hebben op de bodem. De precieze omvang en diepte van deze impact is op basis van het bureauonderzoek alleen niet in te schatten. Het is aldus niet uit te sluiten dat er nog archeologische sites aanwezig zijn binnen de grenzen van het plangebied. Zowel steentijd artefactensites als sites met grondsporen kunnen voorkomen.

De initiatiefnemer plant de renovatie en uitbreiding van de als bouwkundig erfgoed geklasseerde woningen, alsook de bouw van 25 nieuwe wooneenheden. Hiertoe dient de bestaande bebouwing quasi integraal gesloopt te worden. Enkel de woningen aan de Molenstraat 182 en 184 en de omliggende waardevolle groenelementen (grachten, bomenrijen, hoogstambomen) blijven behouden. Deze woningen zullen worden gerestaureerd, gerenoveerd en uitgebreid om tegemoet te komen aan de huidige levensstandaard (lot 1 en 2). De uitbreiding situeert zich ten zuiden van de reeds bestaande bebouwing. Beide woningen zullen omgeven worden door een tuinzone, die in het zuiden wordt afgebakend door de bestaande bomenrijen met een achterliggende wadi. Over het overige deel van het plangebied worden een bijkomende 25 woningen ingepland. Loten 3 t.e.m. 12 bevinden zich in het noordoostelijke deel van het terrein voorzien van parkeergelegenheden. De loten 13 tem 20 situeren

zich in het zuidelijke deel, waarlangs aan de oostelijke zijde parkeerplaatsen worden aangelegd. Aan de Kerklaan worden nog 5 woonkavels (loten 21 tem 25) voorzien met achterliggende tuin en parking. Centraal in het plangebied wordt een wegenis voorzien die de Kerklaan met de Molenstraat verbindt. In het uiterste westen wordt een wadi aangelegd ter hoogte van de voormalige walgracht. De inplanting hiervan werd besproken met de archeologische dienst Raakvlak. Er zullen aanzienlijke bodemingrepen plaatsvinden over quasi het gehele plangebied: de sloop van de bestaande bebouwing (m.u.v. Molenstraat 182 en 184), het bouwrijp maken van het terrein, de funderingswerken en de aanleg van nutsleidingen en -voorzieningen, het optrekken van de nieuwe woningen, de aanleg van nieuwe wegenissen, tuin- en groenzones, het uitgraven van een infiltratievoorziening etc. Ook het werfverkeer zal zijn invloed hebben op de ondergrond. Aangezien het een verkavelingsdossier betreft, waarbij de verkregen vergunning het mogelijk maakt dat er bodemingrepen kunnen plaatsvinden op het volledige terrein, dient uitgegaan worden van een maximale verstoring van de bodem op het totale plangebied.

Het plangebied kent een verhoogde archeologische verwachting. Op basis van het bureauonderzoek alleen kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet aangetoond worden. De kans op steentijd artefactensites wordt laag ingeschat gezien de resultaten van de controleboringen. Sites met grondsporen zijn echter niet uit te sluiten. De geplande werken zijn van dien aard dat eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd wordt. Een verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren voor de algemene ontwikkelingsgeschiedenis van de omgeving rond het plangebied, waarvan het archeologisch belang reeds beperkt werd aangetoond. Er dient bijgevolg verder vooronderzoek te gebeuren op het terrein. Dit verder vooronderzoek dient in uitgesteld traject te gebeuren, na de sloop van de huidige bebouwing. De modaliteiten van het verder vooronderzoek worden hieronder verder behandeld.

2. Administratieve gegevens en afbakening

Locatiegegevens: West-Vlaanderen, Brugge (Assebroek), Molenstraat - Kerklaan

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 73214 en Y: 209507; X: 73403 en Y: 209599

Oppervlakte plangebied: ca. 8661m²

Oppervlakte onderzoekszone: ca. 7731m²

Kadastergegevens: Brugge, afdeling 21/Assebroek, sectie B, perceelnummers 77D4, 77W4, 77Z3, 78R2, 79D, 80F en 80G

Het volledige plangebied, met uitzondering van de te behouden bebouwing ter hoogte van Molenstraat 182-184, komt in aanmerking voor verder vooronderzoek. Hierbij dient ook rekening gehouden te worden met enkele te behouden bomen en de te behouden gracht rondom deze historische woningen. Rondom deze structuren dient een buffer aangehouden te worden. Hierdoor kan een oppervlakte van ca. 930m² niet onderzocht worden.

Figuur 1 Projectie van het plangebied op het kadasterplan met aanduiding van de bufferzones rond de te behouden bebouwing en te behouden bomen (bron: geopunt.be).

3. Vraagstelling

Het doel van de onderzoeken is het achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de verdere ontwikkeling van het projectgebied. Daarnaast kan ook de verstoringsgraad in kaart gebracht worden. Hieronder worden enkele specifieke, niet limitatieve, onderzoeksvragen weergegeven.

- Vraagstellingen voor proefsleuvenonderzoek:
 - Zijn er archeologische sporen aanwezig? Welke spoorcategorieën komen voor?
 - Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
 - Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
 - Zijn er sporen aanwezig van de halfcirkelvormige gracht die op de 19de-eeuwse kaarten wordt afgebeeld in het zuidwestelijke deel van het plangebied? Hoe is de gracht opgebouwd en hoe kan deze geïnterpreteerd worden?
 - Kunnen bewoningssporen of andere sporen gerelateerd worden aan de gracht?
 - Zijn er sporen aanwezig op het achtererf van de historische hoeve die gelinkt kunnen worden aan de hoeve die gedocumenteerd wordt vanaf de 16de eeuw?
 - Kent de huidige bebouwing oudere voorlopers?
 - Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
 - Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
 - Kan een archeologische site uitgesloten worden?
 - Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied?
 - Is een vervolgonderzoek noodzakelijk, en zo ja, wat is de afbakening en aan welke modaliteiten (strategie, onderzoeksvragen) moet dit voldoen?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven de meest aangewezen methode is om het plangebied te onderzoeken. De afbakening van het onderzoeksgebied is te vinden op de boven- en onderstaande figuren. De voorziene onderzoeksmethoden moeten niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden.

Indien uit de landschappelijke boringen blijkt dat delen van het plangebied in dergelijke hoge mate verstoord zijn dat verdere onderzoeksstappen geen nuttige kenniswinst zullen bijbrengen of dat er geen archeologisch erfgoed meer bewaard kan zijn, dan dienen alle verdere onderzoeksstappen inclusief het proefsleuvenonderzoek niet uitgevoerd te worden op deze delen.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hieronder beschreven methodes dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

- Randvoorwaarden

Het is noodzakelijk dat het terrein voorafgaand aan het verder vooronderzoek vrij is van obstakels. Dit betekent dat de bestaande bebouwing gesloopt dient te worden en dat de te verwijderen bomen gerooid moeten worden. Hierbij is het van belang dat de bodemingrepen beperkt blijven tot de bovengrond. Ondergrondse structuren zoals kelders, funderingen, maar ook het wortelgestel van bomen, dienen hierbij te blijven zitten in de grond. Bomen mogen niet uitgefreesd worden. Op die manier wordt vermeden dat niet-gedocumenteerd archeologisch erfgoed beschadigd wordt. De ondergrondse structuren kunnen pas verwijderd worden indien het vooronderzoek heeft aangetoond dat er geen archeologische site aanwezig is, of – indien er wel een site aanwezig is – tijdens/na een eventuele opgraving van het terrein.

Tijdens het archeologisch onderzoek dient rekening gehouden te worden met de te behouden bomen en bebouwing. Er wordt een bufferafstand aangehouden ten opzichte van deze structuren. Daarnaast dient ook de gracht in het noordwestelijke deel van het projectgebied behouden te blijven. De sleuven worden onderbroken ter hoogte van deze gracht.

- Proefsleuvenonderzoek

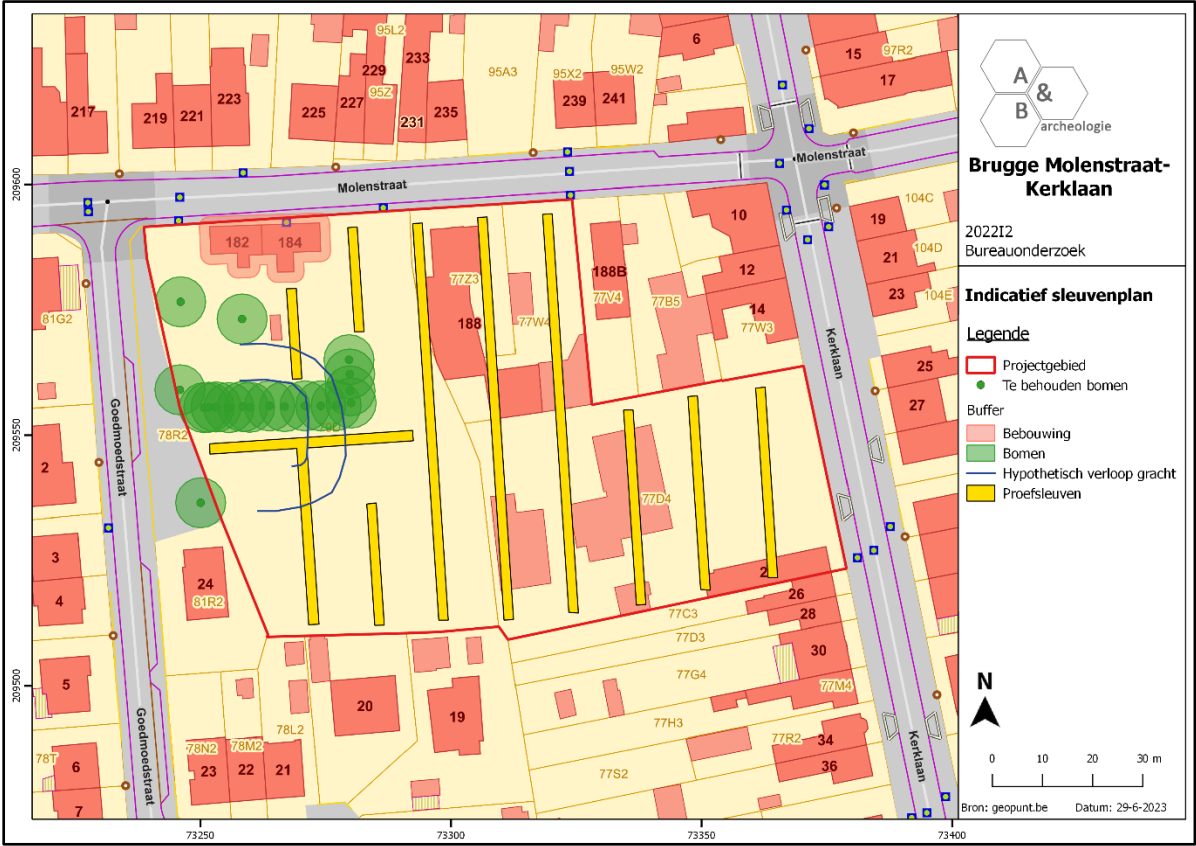
Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied, dient gebruik gemaakt van de inplanting van parallelle, ononderbroken proefsleuven, met een tussenafstand van 12 à 15m van middelpunt tot middelpunt. Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak met breedte van 1,8 à 2,0m. De sleuven worden algemeen aangelegd volgens de noord-zuid gerichte helling van het terrein. Ter hoogte van de te behouden bebouwing en de mogelijke grachtstructuur wordt het sleuvenplan echter aangepast om deze zones zo goed mogelijk te kunnen onderzoeken. Gezien de aanwezigheid van de te behouden

gracht en te behouden bomen ter hoogte van de mogelijke grachtstructuur, zoals gekarteerd op de Atlas der Buurtwegen, wordt een oost-west georiënteerde proefsleuf voorzien doorheen de vermoedelijke structuur. Het vooropgestelde sleuvenplan is afgebeeld op figuur 3. Daarnaast worden extra volg-, dwarssleuven of kijkvensters aangelegd om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen. Deze worden vrij gekozen door de uitvoerende erkende archeoloog tijdens het veldonderzoek.

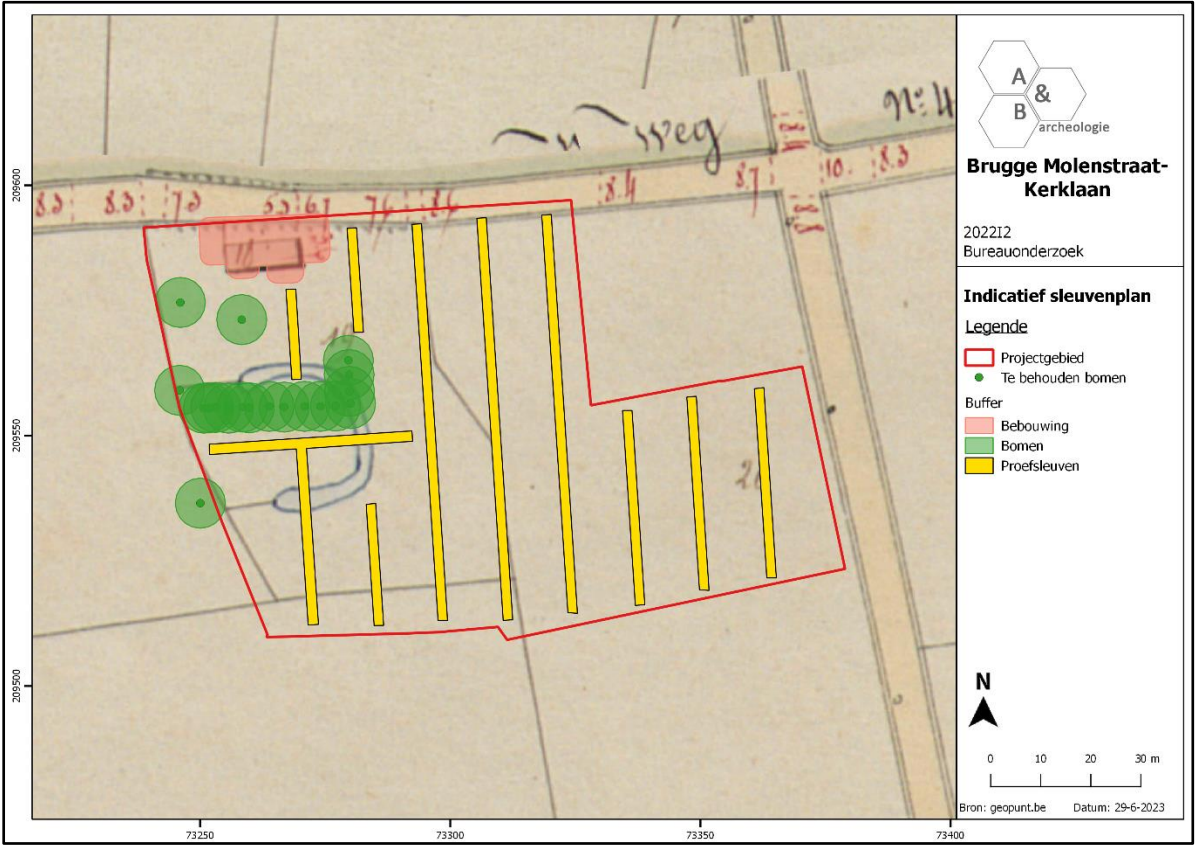
Er wordt 10%, oftewel ca. 773m², van de onderzoekbare oppervlakte opengelegd door middel van sleuven en 2,5%, oftewel ca. 193m², door middel van volg-, dwarssleuven of kijkvensters, zodat in totaal zo 12,5% oftewel ca. 966m² onderzocht wordt.

Bij het vooronderzoek dient extra aandacht geschonken te worden aan de mogelijke aanwezigheid van een grachtstructuur in het zuidwestelijke deel van het plangebied. Indien deze gracht, die wordt afgebeeld op de 19de-eeuwse historische kaarten, wordt aangesneden, is het belangrijk dat een goed beeld verkregen wordt van de archeologische waarde van de structuur, van haar verloop, de fasering en opvullingspakketten. Dit kan door het plaatsen van een machinale coupe en/of gerichte boringen. Indien een diepe coupe geplaatst dient te worden, wordt een bredere sleuf aangelegd om via en een getrapt profiel en/of met bronbemaling te werken. De verworven inzichten en mogelijke staalnames (pollen, macrobotanie, ...) dienen in een eventueel verder advies (verder onderzoek in situ/verder (natuurwetenschappelijk) onderzoek ex situ,...) opgenomen te worden.

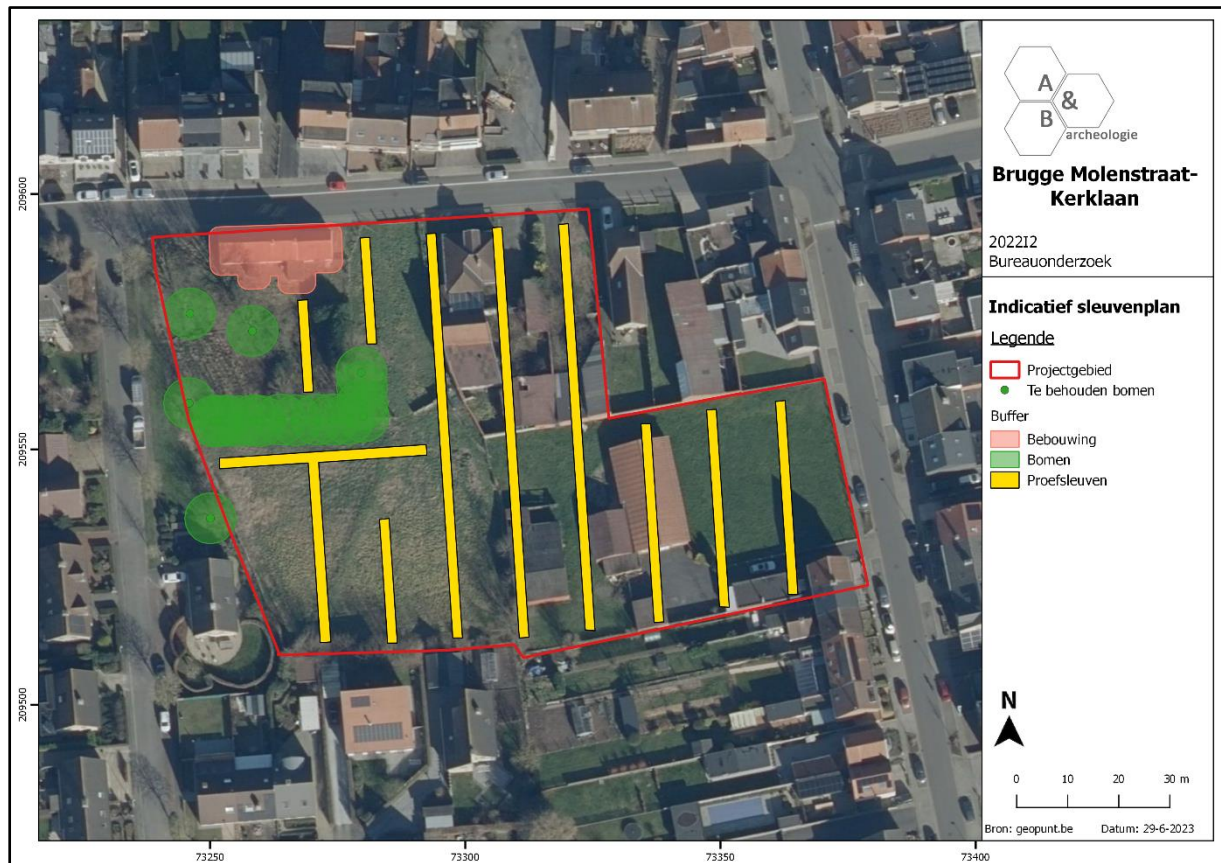
De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (bv. graven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

Figuur 2 Indicatif sleuvenplan met hypothetisch verloop van de gracht, geprojecteerd op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

Figuur 3 Indicatif sleuvenplan, geprojecteerd op de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).

Figuur 4 Indicatif sleuvenplan, geprojecteerd op de orthofoto van 2022 (bron: geopunt.be).

5. Gewenste competenties

- Het team voor het proefsleuvenonderzoek moet bestaan uit minstens 2 archeologen met minstens 100 werkdagen veldervaring met proefsleuvenonderzoek. Minstens 1 van deze archeologen dient ervaring te hebben met onderzoek van meerperiodesites. Minstens 1 van deze archeologen dient minstens 200 werkdagen ervaring te hebben met onderzoek op zandgronden.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen.